

Leerproces: Denken en handelen vanuit de leefwereld van jongeren

Facilitatie handleiding

Inleiding

Deze handleiding biedt handvaten om beleidsadviseurs te begeleiden in een leerproces dat bijdraagt aan hun vermogen om te denken en handelen vanuit de leefwereld van jongeren. De focus ligt op het uitdagen van aannames en het stimuleren van een andere houding en aanpak, met meer ruimte en aandacht voor wat er speelt in het leven van jongeren. Laagdrempelige experimenten helpen beleidsadviseurs te reflecteren op hun rol en aannames, waarbij de begeleiding hen aanmoedigt deze inzichten om te zetten in nieuwe gewoonten.

Waarom is dit belangrijk?

Beleid sluit niet altijd aan op de behoeften van jongeren. Daarom is het belangrijk om te kunnen denken en handelen vanuit de leefwereld van jongeren, mogelijk door hun betrokkenheid in het beleidsproces. Het opbouwen en onderhouden van een bewuste verbinding met de leefwereld van jongeren is essentieel, hetzij door participatie momenten te organiseren of door met een vernieuwde blik met een beleidsonderwerp bezig te zijn.

Wanneer is dit relevant?

De begeleiding is geschikt voor alle beleidsadviseurs die graag jongeren (meer of beter) willen betrekken in hun werk, maar niet goed weten hoe ze dit moeten aanpakken. Ook kan het dienen als bewustmakingsinstrument voor beleidsadviseurs die lang aan een bepaald onderwerp werken, om hun verbinding met de leefwereld te versterken en mogelijk hun aanpak te verscherpen.

Voor wie is deze handleiding?

Deze handleiding is bedoeld voor degenen die het leerproces van beleidsadviseurs begeleiden. Het biedt praktische uitleg, tips en voorbeelden om een leerproces met ondersteunende tools te faciliteren, die op diverse manieren kunnen worden toegepast.

Legenda

Tip!Voorbeeld

Leidende principes

Leerproces

Een verbinding aangaan met degenen voor wie het beleid wordt gemaakt is een leerproces. Dit vereist een leeromgeving waarin ruimte is voor onzekerheid en ontwetendheid. De oefeningen waar beleidsadviseurs mee aan de slag gaan worden experimenten genoemd, waardoor duidelijk is dat het maken van 'fouten' inherent is aan de ontwikkeling. Het benadrukt dat 'fouten' niet leiden tot het beëindigen van het leerproces, maar er juist onderdeel van zijn.

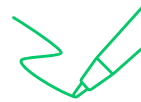
Veilige leeromgeving

Beleidsadviseurs zullen misschien buiten hun comfortzone treden tijdens de experimenten en mogelijk taken uitvoeren die buiten hun gebruikelijke werkzaamheden liggen. Hoewel dit het leerproces kan bevorderen, is het wanneer nodig belangrijk om risico's openlijk te bespreken. Om gevoelens van spanning en ongemak te kunnen bespreken, moet de leeromgeving als veilig worden ervaren. Daarom is het aan te raden de voorbereidende en vervolg gesprekken niet te groot te maken. Een groep van 4 à 5 mensen is daarom een aanbevolen maximum.

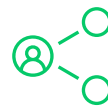
Flexibiliteit

Het proces kan leiden tot verschillende uitkomsten en uiteenlopende reacties oproepen. Het is van belang om hier enerzijds in mee te bewegen, maar anderzijds ook de focus te behouden om de reflectie om te kunnen zetten in actie. Deze handleiding is hiervoor geen strikt stappenplan dat rigide gevolgd moet worden; het dient eerder als basis waar een eigen draai aan gegeven kan worden.

Waarde expliciet maken

De experimenten op zichzelf zijn zeer toegankelijk. De waarde schuilt echter in de manier waarop ze worden benaderd. De waarde die daaruit voortkomt kan vaag en lastig te expliciteren zijn, vooral in een cultuur die sterk gericht is op efficiënte- en meetbare resultaten. Daarom is het essentieel om de meerwaarde van de ervaringen en reflecties expliciet te benoemen en/of op te schrijven en te delen, zelfs als de resultaten klein lijken.

Aanstekelijke aanpak

Het leerproces kan enthousiasme opwekken bij beleidsadviseurs, wat op zijn beurt andere beleidsadviseurs kan inspireren. De energie van het leerproces kan zich zo verspreiden en anderen motiveren om ook deel te nemen of zelf meer in contact te gaan staan met de leefwereld van jongeren.

Begeleiding in ontwikkeling

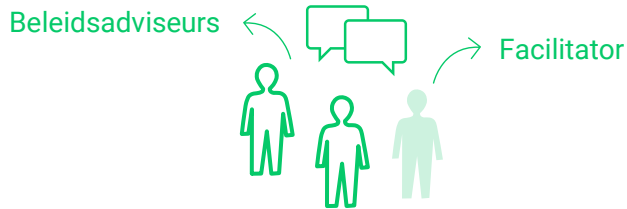
Deze aanpak vereist voortdurende ontwikkeling. Begeleiders en beleidsadviseurs worden aangemoedigd om zichzelf en het proces continu te evalueren en aan te passen. Dit draagt bij aan effectievere en betekenisvollere begeleiding en mogelijk blijvende verbetering van beleidsontwikkeling.

Overzicht van het proces

Het gehele proces omvat twee gesprekken met de beleidsadviseurs. Tussen deze gesprekken voeren zij individueel de experimenten uit.

Verwachte tijdsduur

- 1 uur per gesprek.
- Een periode van maximaal 1 à 2 weken biedt voldoende tijd om het experiment uit te voeren. Dit zorgt ervoor dat de verkregen inzichten nog vers in het geheugen zitten en tegelijkertijd voldoende tijd biedt voor reflectie.

Begeleide voorbereiding

Samen:

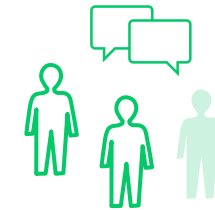
- 1 - Een leeromgeving scheppen
- 2 - De gemeentelijke doelstellingen begrijpen
- 3 - Stilstaan bij de huidige manier van werken
- 4 - Experimenten ontdekken en kiezen
- 5 - Experimenten voorbereiden

Experimenten

Individueel:

- 6a – Met (een combinatie van) experimenten aan de slag
- 6b – Reflecteren op eigen rol en aannames

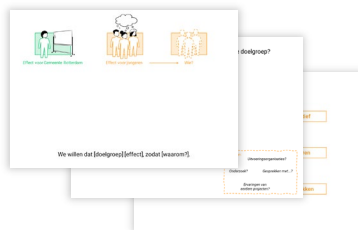
Begeleide reflectie

Samen:

- 7 – Ervingen delen
- 8 – Reflecteren
- 9 – Vervolgacties opstellen
- 10 – Het leerproces evalueren

Proces

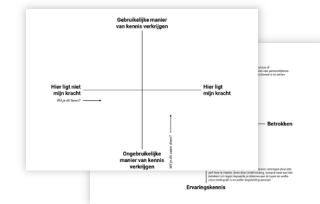
Tools

Modellen en invulbladen

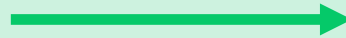

Experiment kaartjes

Modellen en invulbladen

Gesprek 1: Begeleide voorbereiding

Een leeromgeving scheppen

Het eerste gesprek kan geïntroduceerd worden met de volgende onderdelen:

- Een voorstelronde.
- Maak expliciet dat zowel jij als de beleidsadviseurs bezig zijn met leren over hoe je kunt denken en handelen vanuit de leefwereld van jongeren. De beleidsadviseurs leren door deel te nemen aan de experimenten, terwijl jij als begeleider leert van dit leerproces van de beleidsadviseurs.
- Bespreek het doel van de afspraak:
De huidige manier van werken bevragen en experiment uitkiezen, vormgeven en voorbereiden om de komende week uit te voeren.
- Bespreek het verloop van de afspraak:
 1. Stilstaan bij de beleidsopdracht en huidige manier van werken.
 2. Experimenten bekijken en kiezen.
 3. Experiment voorbereiden.
- Bespreek vragen die mogelijk zijn ontstaan.

De gemeentelijke doelstellingen begrijpen

Om een gezamenlijk begrip te krijgen van de taken en doelen van de beleidsadviseurs en om een duidelijke focus vast te stellen, kun je samen één doelzin formuleren. Deze zin hoeft niet perfect te zijn; het doel is dat de beleidsadviseurs op één lijn zitten en stilstaan bij het gezamenlijke doel.

De doelzin omvat de volgende onderdelen: een doelgroep, een effect (bij voorkeur vanuit het perspectief van jongeren) en een overkoepelende betekenisgeving (waarom?). De 'waarom'-vraag stimuleert beleidsadviseurs om enkele grondwaarden te benoemen waarbinnen de doelstelling valt.

Het opschrijven van woorden en zinnen, zichtbaar voor de beleidsadviseurs, bevordert concrete formuleringen. Het stimuleert hen en jezelf om specifiek te worden. Bovendien biedt het de gelegenheid om even rustig na te denken wanneer het eenmaal op papier staat. Het **doelstellingsinvolblad** kan hiervoor gebruikt worden.

Tijdens de bespreking is er een aanzienlijke kans dat de beoogde effecten vooral vanuit het perspectief van de gemeente en in gemeentelijke taal worden beschreven. Het is nuttig om dit op te schrijven, maar het is van belang om vervolgens ook uitspraken te doen over het beoogde effect voor jongeren, vanuit hun perspectief.

Het is zinvol om de doelgroep zo specifiek mogelijk te omschrijven. Gaat het over alle jongeren in Rotterdam? Spelen locatie, levensomstandigheden, opleiding, gender, etc. een rol? Nadat een specificatie is gemaakt, is het belangrijk om te onderzoeken of een jongere zichzelf herkent of wil herkennen in deze doelgroep en welke invloed dit heeft op de doelstelling.

Doelstellingsinvolblad

Voorbeeld 'Lagere jeugdcriminaliteitscijfers' is een effect vanuit gemeentelijk perspectief, 'het ontvangen van steun en kansen om je te ontwikkelen' is een effect dat al meer vanuit het perspectief van jongeren komt.

Tip! Vraag zoveel mogelijk door wanneer er vage woorden worden gebruikt. Wat wordt hiermee bedoelt? Gebruik in plaats van abstracte taal zo veel mogelijk duidelijke, expliciete taal.

Voorbeeld van een doelzin: 'We willen dat jongeren steun en kansen ontvangen om zich te ontwikkelen voor een veilig, kansrijk en plezierig leven.'

Stilstaan bij de huidige manier van werken

Om de reflectie tijdens en na de experimenten te stimuleren, kunnen het **kennis invulblad** en het **kracht invulblad** worden ingezet.

Het kennisblad stelt de vraag: 'Hoe verkrijgen jullie kennis over de behoeften van de doelgroep?'. Deze vraag is bedoeld om de bestaande en beschikbare kennisvormen te identificeren, waardoor de motivatie voor deelname aan dit experiment nog sterker kan worden onderbouwd. Ook wordt waarschijnlijk duidelijk in welke fase van het beleidsproces de beleidsadviseurs actief zijn. Het is belangrijk om niet alleen te bespreken wat de beleidsadviseurs doen, maar ook hoe dit praktisch wordt uitgevoerd; hoe wordt het contact met bepaalde stakeholders gelegd en wie neemt welke rol op zich?

Het krachtblad toont 3 assen met verschillende vaardigheden. Je kunt de beleidsadviseurs vragen aan te geven welke vaardigheden ze momenteel vooral benutten en uitleggen waarom. De eigenschappen zijn niet inherent beter of slechter dan elkaar. De gemaakte keuzes tonen welke houding de beleidsadviseurs momenteel voornamelijk aannemen en met welke redenen.

Tip! Streef ernaar de antwoorden van de beleidsadviseurs zo concreet mogelijk te formuleren. Welke denk- en handelwijzen zijn betrokken bij deze vormen van kennis?

Hoe verkrijgen jullie kennis over de behoefte van de doelgroep?

Denk aan: Uitvoeringsorganisaties?

Onderzoek? Gesprekken met...?

Ervaringen van eerdere projecten?

Kennis invulblad

Waar ligt jullie kracht?

pragmatisch — creatief

denken — ervaren

beoordelen — ontdekken

Kracht invulblad

Voorbeeld Een beleidsadviseur gaf aan momenteel vooral creatief te moeten zijn, omdat bij de uitvoering van het beleidsplan voortdurend factoren veranderen en er steeds nieuwe vragen opkomen die flexibel moeten worden aangepakt.

Experimenten ontdekken en kiezen

Dan is het tijd om een experiment te kiezen! De experimenten worden individueel uitgelegd op de **experiment kaarten** en zijn verdeeld over vier categorieën: praten, onderdompelen, inspiratie opdoen en inbeelden.

- **Praten:** Experimenten waardoor ervaringen, behoeften, verwachtingen en omgevingen verkend worden door in gesprek te gaan.
- **Onderdompelen:** Experimenten de leefwereld van jongeren laten ervaren door zelf deel te nemen.
- **Inspiratie opdoen:** Experimenten die inspireren met nieuwe perspectieven en ideeën.
- **Inbeelden:** Experimenten die uitdagen om je in te leven in de wereld van jongeren en hun behoeften.

Leg alle kaarten, gesorteerd per kleur, op tafel. Terwijl jij de categorieën uitlegt, kunnen de beleidsadviseurs de experimenten ontdekken en kun jij enkele experimenten benadrukken.

Laat de beleidsadviseurs één of meerdere experimenten kiezen, en moedig hen aan om eventueel experimenten te combineren.

Tip! Houd de keuze eenvoudig en beperkt. De uitvoering van het experiment moet binnen 1 à 2 weken kunnen plaatsvinden en heeft hoofdzakelijk tot doel reflectie te faciliteren.

Experiment kaarten

Tip! Vraag wat deze experimenten bij ze oproept. Zijn het activiteiten die zij normaal ook al doen? Wanneer dit niet zo is, vraag waarom.

Experiment voorbereiden

Nadat de experimenten zijn gekozen, kunnen mogelijke voorbereidingen worden getroffen. Bijvoorbeeld, als iemand van plan is om mee te lopen, bespreek dan wie dit zou kunnen doen en hoe dit kan worden geregeld.

De reflectie- en aandachts kaartjes uit de **experiment kaarten** set kunnen aan de beleidsadviseurs worden meegegeven voor ondersteuning tijdens en/of na het experiment. Het bevat 3 aandachtspunten en formuleert 3 reflectievragen: wat heb je gedaan, hoe vond je het, en wat heb je geleerd.

Tip! Maak direct een vervolgspraak om het experiment na te bespreken.

Aandachtspunten

- Wees aandachtig en observeer met intentie en zorg.
- Pas meerdere perspectieven toe; bekijk de situatie met verschillende ogen.
- Reflecteer op je eigen positie en aannames.

Reflectievragen

1. Wat heb je gedaan? Wat gebeurde er?
2. Wat waren je gedachten en gevoelens? Wat vond je lastig? Wat was een verwondermoment?
3. Wat heb je geleerd? Wat neem je mee? Hoe verandert het je manier van denken en handelen binnen het project?

Reflectie- en aandachtskaartjes (één van de **experiment kaarten**)

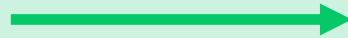
~ Experiment ~

Tip! Stuur als reminder een e-mail met:

- Het geformuleerde doel
- De gekozen experimenten en de desbetreffende experiment kaarten

Tip! Doe eventueel zelf ook mee aan een experiment.

Gesprek 2: Begeleide reflectie

Ervaringen delen

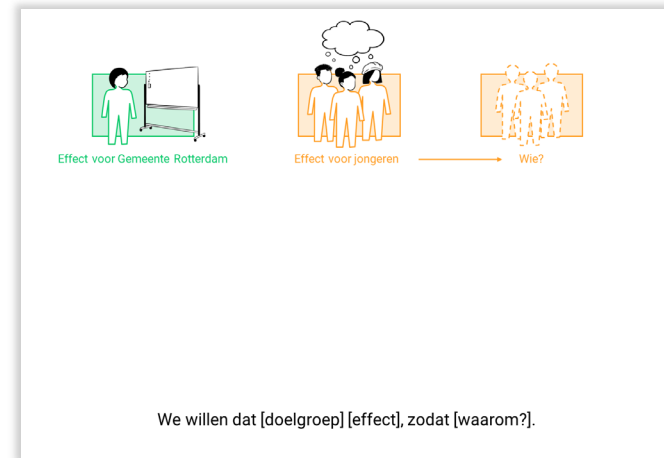
Het tweede gesprek kan open ingestoken worden, simpelweg door te vragen hoe het is gegaan. Wat hebben ze gedaan? Hoe vonden ze dat? Wat hebben ze geleerd? Wat verraste hen? Wat was lastig?

Geef de ruimte om de ervaringen te delen en luister aandachtig. Vraag door over cruciale momenten. Waarom werd iets spannend of ongemakkelijk? Wat deden ze toen of hoe liet dit hen voelen? Wat zorgde ervoor dat ze een bepaald inzicht kregen door middel van het experiment, ten opzichte van hun normale manier van werken?

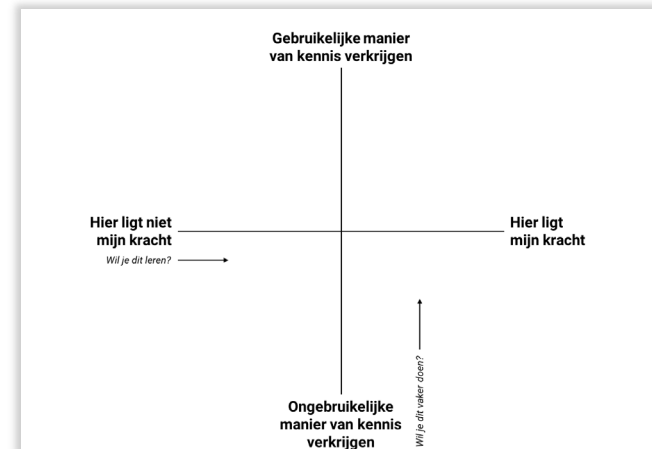
Tip! Stel je eigen oordeel over het denken en handelen van de beleidsadviseurs uit, zodat er ruimte ontstaat voor hun eigen leerproces.

Probeer samen de opgedane inzichten te verbinden aan hun beleidswerk en hun aanpak daarin. Dit kan ondersteund worden door:

- De geformuleerde doelstelling van de vorige afspraak (op het **doelstellingsinvolblad**) te herzien. Resoneert deze zin nog steeds met de beleidsadviseurs of zou deze anders geformuleerd moeten worden?
- Welke randvoorwaarden zijn ontstaan om in het vervolg te denken en handelen vanuit de leefwereld van jongeren? Welke houding is daarvoor nodig?
- Het **reflectiemodel** erbij te pakken met daarop twee assen: de mate van gebruikelijkheid van de manier van kennisverwerving en de mate van vaardigheden die een beleidsadviseur bezit om iets uit te voeren. Vraag bijvoorbeeld:
 - Lag dit experiment in hun kracht? Waarom wel of niet? Zo niet, zouden ze hier meer over willen leren? Hoe zouden ze dat willen leren?
 - Was het een ongebruikelijke manier van kennis verkrijgen? Zouden ze dit vaker willen doen? Op welke manier zouden ze hierin ondersteund kunnen of willen worden?

Doelstellingsinvolblad

Reflectiemodel

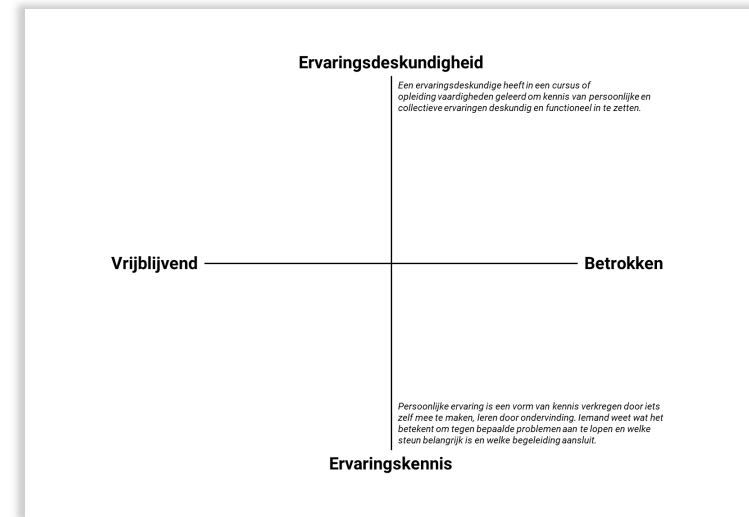
Vervolgacties opstellen

Tijdens de reflecties zijn mogelijk voornemens ontstaan om meer of beter te gaan denken en handelen vanuit de leefwereld van jongeren. Maak deze expliciet door ze samen zo specifiek mogelijk op te schrijven. Deze actiepunten kunnen individueel of gezamenlijk zijn.

Besprek hoe ze ervoor kunnen zorgen dat zij zich met deze actiepunten bezig blijven houden, erover blijven leren of hieraan herinnerd blijven worden. Hoe zouden ze dat zelf kunnen doen of wat hebben ze daar voor nodig? Zouden ze daarvoor vaker dit soort experimenten en begeleide reflecties willen doen? Hoe zouden jullie daar samen voor kunnen zorgen?

Participatie

Wellicht blijkt dat de beleidsadviseurs jongeren (meer of beter) willen betrekken bij hun beleidsopdracht. Samen kunnen jullie ontdekken waar ze precies naar op zoek zijn. Het **participatie model** kan het gesprek hierbij ondersteunen om te bespreken wie betrokken kan worden en op welke manier. Tal van andere tools, waaronder het door de gemeente Rotterdam ontwikkelde participatiekompas, kunnen vervolgens ondersteuning bieden bij het vormgeven en organiseren van de participatie activiteiten. De inzichten en actiepunten die voortkomen uit het experiment kunnen mogelijk direct worden toegepast in de participatiemomenten en/of worden gedeeld met de deelnemende jongeren.

Participatie model

Voorbeeld Samen met de beleidsadviseur kun je een e-mail opstellen met de geformuleerde actiepunten, die je dan inplant om over een maand te versturen als herinnering aan de beleidsadviseurs.

Tip! Houd de voorgenomen actiepunten klein en concreet zodat het haalbaar is.

Het leerproces evalueren

Tot slot is het nuttig om met elkaar het leerproces en jouw begeleiding te evalueren, om zo de leeraanpak te blijven verbeteren. De volgende vragen kunnen daarbij helpen:

- Hoe vonden jullie deze eerste laagdrempelige kennismaking met het begrijpen van de leefwereld van jongeren?
- Zou je dit vaker willen doen? Wanneer? In welke vorm? Hoe zou ik jullie daarbij kunnen helpen?
- Hoe vonden jullie mijn begeleiding? Wat zou er beter kunnen?